

УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БІОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «СИНЕВИР»

ОХОРОНА ТА РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ,
ПРИСВЯЧЕНОЇ 25-РІЧЧЮ БІОБАЗИ УЖНУ В С. КОЛОЧАВА
ТА ПАМ'ЯТІ ЇЇ ФУНДАТОРА В.Ю. ШТАЄРА

(23 – 25 ТРАВНЯ 2008 РОКУ, С. КОЛОЧАВА,
МЕЖІРСЬКИЙ РАЙОН ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

УДК 502.7 (292.452)
ББК 51 (477.87) #43
О-92

Охорона та раціональне використання природних ресурсів Українських Карпат: Тези доповідей регіональної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю біобази УжНУ в с. Колочава та пам'яті її фундатора В.Ю. Штигери (23 – 25 травня 2008 р., с. Колочава, Міжгірський район Закарпатської області). - Ужгород, 2008. - 132 с.

У збірнику вміщені повідомлення, пов'язані з історією створення, функціонуванням біологічної бази Ужгородського національного університету, з висвітленням досвіду проведення на біологічних стаціонарах наукових досліджень та навчальних практик, а також з результатами актуальних польових та лабораторних досліджень природи Українських Карпат та інших регіонів України. Для спеціалістів різних галузей біології, екології, лісівництва, охорони природи.

Організатори конференції:
Біологічний факультет Ужгородського національного університету,

Національний природний парк «Синевир»

Організаційний комітет:
декан біологічного факультету д.б.н., проф. В.І. Ніколайчук (голова);
директор НПП «Синевир» І.С. Дербак (співголова);
професор каф. ботаніки, д.б.н. В.І. Комендар;
заступник декана біологічного факультету к.б.н., доц. О.Б. Колесник;
зав. каф. зоології к.б.н., доц. Т.Т. Дудинський;
зав. каф. ботаніки к.б.н., доц. Ю.Ю. Петрус;
зав. каф. ентомології та збереження біорізноманіття к.б.н., доц. В.Г. Рошко;
в.о. зав. каф. плодощовівництва та виноградарства к.б.н., доц. В.В. Симочко;
заступник директора НПП «Синевир» з наукової роботи Ю.Ю. Тіох;
старший науковий співробітник УжНУ М.М. Цюбик;
зав. біобазою УжНУ М.М. Цюбик.

Науковий секретар: к.б.н., доц. В.І. Сабдан.

Комп'ютерна верстка: В.І. Сабдан.

Тексти подані в авторській редакції.

припинення сільськогосподарської діяльності на забруднених радіонуклідами територіях. На цьому тлі дуже важко встановити ступінь впливу саме іонізуючої радіації.

Все ж таки, виявлені види, позиції яких у фітоценозах з роками послаблюються. Як не дивно, це не обов'язково такі, що мають високу радіочутливість. Так, на ділянках з високою щільністю забруднення різко зменшується аж до повного випадіння популяція грятиски звичайної (*Dactylis glomerata* L.) – рослини родини злакові, яка має відносно високу радіостійкість. Виявлені види, які поступово втрачають репродуктивну функцію: подорожник ланцетолистий (*Plantago lanceolata* L.), фіалка ранкова (*Viola matutina* Klok.), коношина повзуча (*Trifolium repens* L.), хамерій вузьколистий (*Chamaenerion angustifolium* L.), куколиця біла (*Melandrium album* Mill.). У першого виду зменшується насіннева продуктивність, у решти зростає нежиттєздатність і стерильність пилку. Всі ці види також не відносяться до радіочутливих родин, хоча і відмічена кореляція між втраченою функцією і збільшенням щільності радіонуклідного забруднення території, тобто дози опромінення.

Не викликає сумніву, що для прояву ефектів опромінення необхідно, щоб його рівень досяг певної дози. І при зовнішньому відносно рівномірному опроміненні ураження рослини визначається саме загальною поглиненою дозою. Тому у перший рік аварії, коли доза майже цілком формувалася за рахунок зовнішнього опромінення, в першу чергу були уражені радіочутливі види родини соснових. В наступні роки, як і у теперішній час, коли радіонукліди проникли у глибину ґрунту і стали надходити в рослини через корені, доза на 80-95% визначається внутрішнім опроміненням. У цьому випадку в рослині вона розподіляється нерівномірно, залежачи від властивостей радіонуклідів як певних хімічних елементів і сполук, а також від біологічних особливостей видів рослин. Так, відомі як роду чемпіони з радіостійкості калієфільні рослини родини канустяні можуть накопичувати великі кількості хімічного аналогу калію цезію, в т.ч. і радіоцезію, створюючи в меристемах високі дози локального опромінення. Відомі як кальцефілі і у більшості радіостійкі види родин розоцвіті, жовтцеві можуть накопичувати хімічний аналог кальцію стронцій, в т.ч. і радіостронцій. Саме за рахунок цього на ділянках з однаковою щільністю радіонуклідного забруднення дози опромінення рослин можуть відрізнятися у багато разів. І тому не є несподіваним, що у фітоценозах на таких територіях у більшому ступені можуть пошкоджуватися види рослин, які мають значно вищу радіостійкість, ніж інші більш радіочутливі.

НАЗЕМНІ МОЛЮСКИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ В КОЛЕКЦІЇ А.А. ПОЛЕВІНОЇ (ЗООМУЗЕЙ УЖНУ)

Гураль-Сверлова Н.В.

Державний природознавчий музей НАН України,
вул. Театральна, 18, м. Львів 79008

У зоомузеї УжНУ зберігається частина зборів А.А. Полевіної (виключно порожні сухі черепашки), описаних нею у статті «К фауна наземних моллюсков Закарпаття» (1960) і зібраних у різних частинах Закарпатської області в 1957-59 рр. Загалом дослідниця згадує 65 видів власноруч зібраних нею черепашкових видів наземних моллюсків, які могли би бути представленіми у конхологічній колекції. Проте насправді в колекції представлено 41 вид, серед них 2 види, які А.А.Полевіна включила до видового списку наземних моллюсків Закарпатської області виключно на підставі літературних даних (див. нижче).

Родина Aciculidae. У статті згадується 1 вид – карпатський ендемік *Acicula parcellineata*, присутній також у колекції.

Родина Succineidae. У статті згадуються 3 види – *Succinella oblonga*, *Succinea putris*, *Oxytoda elegans* (під назвою *Succinea Pfeifferi*). У колекції представлені лише перші два види.

Родина Cochlicopidae. У статті згадуються 2 види – *Cochlicopa lubrica* і *C. lubricella*,

представлені також у колекції.

Родина Valloniidae. У статті згадуються 2 види – *Vallonia pulchella* і *V. costata*, у колекції представлений лише останній.

Родина Buliminidae (Enidae). У статті згадуються 3 види – *Ena montana*, *Chondrula bielezi*, *Ch. tridens*. У колекції представлені перші два види.

Родина Clausiliidae. У статті згадуються 15 видів, у колекції представлено лише 9, серед них – *Macrogaster ventricosa*. На жаль, повністю відсутні матеріали, які А.А.Полевіна віднесла до *Cochlodina commutata*, що не дозволяє перевірити правильність визначення їх видової приналежності.

Родина Endodontidae. У статті згадуються 2 види – *Punctum pygmaeum* і *Discus perspectivus*. У колекції присутній лише останній вид.

Родина Zonitidae. У статті згадуються 12 видів. У колекції представлені лише 9 видів, враховуючи не визначені до виду черепашки роду Aegopinella. Матеріали, помилково описані А.А. Полевіною як *Vitrea subrimata*, виявилися недобудованими черепашками *Vitrea crystallina* і, можливо, також *Oxychilus inopinatus* (у роботі А.А.Полевіною останній вид згадується під назвою *Vitrea opinata*). Вказівку на присутність у Закарпатській області *Oxychilus cellarius* слід відносити до конхологічно подібного *O. orientalis*.

Родина Euconulidae. У статті згадується 1 вид – *Euconulus fulvus*, присутній також у колекції.

Родина Gastrodontidae. У статті широко розповсюджений на території України вид *Zonitoides nitidus* наводиться лише за літературними даними, проте в колекції були присутні його черепашки – у вибірці *Perforatella bidentata* з дубового лісу в околицях с.Береги Березівського р-ну.

Родина Vitrinidae. У статті згадуються 4 види, у колекції присутній лише *Semilimax semilimax*.

Родина Bradybaenidae. У статті згадується 1 вид – *Bradybaena fruticum*, присутній також у колекції.

Родина Hygromiidae. У статті згадуються 6 видів, з яких у колекції відсутні лише черепашки карпатського ендеміка *Edeutiella bakowskii*. Крім того, у вибірці *Perforatella bidentata* з околиць с.Береги (див. вище) були також невизначені черепашки *Pseudotrichia rubiginosa*.

Родина Helicidae. У статті згадуються 8 видів, з них *Helicigona lapicida* і *Cepaea nemoralis*, очевидно, вказані помилково. На жаль, у колекції повністю відсутні матеріали з такими визначеннями. Загалом у колекції представлено 4 види Helicidae.

У статті згадуються також представники родин Ellobiidae (2 види), Pupillidae (1 в.), Orbulidae (1 в.), Daudicardiidae (1 в.), відсутні в колекції.

ЖИТТЄЗДАТНІСТЬ ІНСУЛЯРИЗОВАНИХ ПОПУЛЯЦІЙ ВИДІВ РОДУ CAREX L. (Cyperaceae) ВИСОКОГІР'Я УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

Данишик І.М.

Інститут екології Карпат НАН України,

вул. Козельницька, 4, м. Львів 79026

E-mail: edm777@lviv.farlep.net

Інсуляризація популяцій – це порушення просторово-функціональної цілісності популяцій, що становить загрозу їхньої життєздатності. Установлено, що порушення викликає інсуляризаційних процесів, насамперед просторової структури популяцій, спричиняє низку змін аж до втрати їхньої демографічної, віталітетної та генетичної структур (Злобін, 1989; Жилиєв, 2005). Виходячи з цього, можна стверджувати, що інсуляризація популяцій має чітко виражений депресивний характер, вона призводить до зниження життєвості особин, а, відтак, і до втрати життєздатності (Царик, 1994).